

KOMT EEN OLIFANT BIJ DE RECHTER

Inhoud

Inleiding	7
1. Beverjacht	15
2. Hoogvliegers	38
3. Komt een olifant bij de rechter	56
4. Kom niet aan de kat	78
5. Buizerdmensen	98
6. De onvruchtbaren	119
7. Fur babies	137
8. Walviswacht	158
9. Ratropolis	178
10. Bijenopvang	197
11. Vrijheidspaarden	214
12. De coyotedetective	231
Dankwoord	253

Inleiding

Een wasbeer doet een dutje op mijn New Yorkse brandtrap. Het is een van de eerste warme dagen van het jaar, en ik ben net naar huis gefietst vanuit Brooklyn. Daar heb ik op mijn kantoor een reportage afgerond over migranten die hun leven wagen om Amerikaans grondgebied te bereiken. Thuis storm ik naar het raam om het wijd open te zetten – ik woon onder een plat dak en in de nat-warme New Yorkse zomers wordt het appartement al snel een broeikas. Maar zodra ik de traliedeuren voor het raam heb ontgrendeld gooi ik hem weer dicht.

Er ligt een hoop grijze vacht onder de vensterbank, en daar zit onmiskenbaar een gestreepte staart aan vast. Vanachter het raam kijk ik een tijdje naar de vijf dunne vingertjes aan elk wasbeerklauwtje. Een hoektandje steekt onder een dunne zwarte lip uit. De wasbeer strekt zijn armen uit. Een zonnestraal die langzaam zijn ogen in schuift heeft hem wakker gemaakt. Traag heft hij zijn kop omhoog en staart hij me aan.

Als ik op mijn tenen naast de wasbeer ga staan, kan ik net het puntje van het Empire State Building zien. Ik woon in Queens, op een halfuur fietsen van die beroemde toren, in een buurt waar de meeste gezinnen thuis geen Engels maar Spaans, Chinees of Bengaals spreken. Hier wonen veel verpleegkundigen, conciërges en taxichauffeurs die hun iconische gele wagens 's avonds in mijn straat parkeren. De buurtwasbeer moet ergens een plek gevonden hebben achter flatgebouwen of op de lapjes groen van de zeldzame New

Yorkers die een tuintje hebben. Dag en nacht trekt verkeer langs het pand waarvan ik de bovenverdieping huur, maar aan de achterkant kan een wasbeer ongestoord een dutje doen. We vermoedden al dat hij hier rondhing. De ochtend nadat mijn onderbuurvrouw een nieuwe toplaag op de vloer van haar veranda had laten gieten, liep er een spoor van vijfvingerige klauwtjes door het beton.

Wasberen kunnen in zo'n beetje elke habitat uit de voeten, ook in een metropool. 'Vuilnispanda's' heten ze in New York, vanwege hun eetgewoonten. Geen afvalbak is veilig voor ze, en daarom heeft mijn nieuwe groencontainer een speciaal wasberenslot. Kenners schatten dat er in en om de stad wel 35 wonen op elke vierkante kilometer. 'Stadsbewoners zijn er in vele vormen,' staat op posters in de metro, om de mensen te vertellen dat ze wasberen vooral niet moeten voeren. Zodra het begint te schemeren scharrelen ze in groepjes door Central Park op zoek naar voorbijgangers die toch bereid zijn stukjes pretzel af te staan. Behendig klauteren ze door metrostations – op het spoor zorgen ze soms voor vertraging. Er is zelfs eens een wasbeer van een bouwsteiger gehaald op het terrein van het World Trade Center.

In een van de eerste geschreven bronnen over wat nu New York is schrijft Adriaen van der Donck in het jaar 1655 dat wasberen makkelijk te vangen zijn. Ze zijn smakelijk, vindt hij, zeker als ze geroosterd zijn, al is hun vlees te vet voor een stoofpot. Van der Donck, een kolonist uit Breda, noteerde in *Beschryvinge van Nieuw-Nederlant* wat hij zag in en om de bossen van wat even daarvoor nog Mannahatta heette. Avonturiers uit de Lage Landen bezetten er grondgebied en stichtten in 1624 Nieuw-Amsterdam, dat de Engelsen veertig jaar later New York noemden. Van der Donck had nog nooit wasberen gezien in Europa. Ik ook niet, dus ik bekijk mijn eerste wilde wasbeer aandachtig tot hij van de metalen brandtrap af hobbelt, zijn bolle buik de schutting op trekt en verdwijnt in de richting van het grauwe rangeerterrein tussen mijn appartement en de brug naar Manhattan.

Een van de grootste misvattingen over New York is dat het een overvolle woestenij van glas, beton, bakstenen, staal en asfalt is. Zeker, op sommige plekken staat een woud van wolkenkrabbers, omringd door furieus toeterend blik op wielen. Maar in New York vinden ook wilde dieren een plek. Behalve een legertje wasberen wonen hier ook walvissen, herten en roofvogels. Sinds mijn eerste ontmoeting met die wasbeer op een plakkerige dag in juni ben ik meer gaan letten op New Yorkers met vinnen, vleugels of vier poten in al hun gedaanten. In Central Park blijkt zelfs een prairiewolf te logeren, een verre neef van de viervoeters die in Brooklyn door hun baasjes naar de honden-ijscoman worden gedragen.

Sinds Adriaen van der Donck nauwkeurig de flora en fauna van Mannahatta beschreef zijn bibliotheken volgeschreven over New York als hoofdstad van de wereld, in de vorm van lofzangen of ontevreden pamfletten over het jachtige leven hier. Opvallend genoeg hadden slechts weinig schrijvers oog voor al die niet-menselijke bewoners van de stad. Ik tot voor kort ook niet. Acht jaar woon ik inmiddels in New York. Ik kwam hier in de zomer van 2015, om correspondent te worden voor Nederlandstalige media. Het *Algemeen Dagblad*, waar ik op de buitenlandredactie werkte, zocht destijds een nieuwe man of vrouw in Amerika, en dat werd ik. New York kende ik amper. Ik was er eens zes dagen op vakantie geweest. Times Square en de Brooklyn Bridge – heel veel meer had ik niet gezien.

Voorzichtig begin ik mezelf nu te zien als een New Yorker, of op z'n minst iemand die wat minder voor de hand liggende uithoeken van de stad heeft leren kennen. Ik kan je vertellen in welke bars je voor een paar dollar sensueel kunt dansen met een latina. Ik weet waar de chassidisch-joodse vrouwen hun pruiken kopen, en waar ik een vervalste werkvergunning kan krijgen als ik er ooit een zou willen. Ik heb Bruce Springsteen over de dood horen zingen naast het 9/11-monument. Maar ik had nooit de kat gezien die het befaamde Algonquin Hotel runt, of de bevers die naar de Bronx

verhuisden. Ik had zelfs nooit een stadsgenoot gesproken die ervan op de hoogte was dat we onze woonplaats delen met bevers.

New York is een levenslustige maar ook uitputtende stad. Vooral in de zomer, als de klamme hitte tussen wolkenkrabbers en woonblokken blijft hangen terwijl de rusteloze concurrentieslag om geld, status of bestaanszekerheid almaar doorgaat. De meeste mensen die eraan meedoen komen van ver, vastbesloten om zichzelf hier opnieuw uit te vinden. In de eerste jaren zie je als nieuwe New Yorker vooral de imposante architectuur en eindeloze mogelijkheden. Het nieuwe en onbekende is altijd voorhanden. Maar haast onvermijdelijk ga je na verloop van tijd meer aandacht besteden aan de ratten en de huurprijzen. We beginnen te mopperen over de hectiek van het leven in een peperdure betonnen jungle en denken weleens na over een vertrek. Ik wel, althans.

Generaties voor me deden hetzelfde. Joan Didions beroemde essay uit 1967, 'Goodbye to All That', over haar liefde voor New York en haar ontdekking dat de magie toch opraakt, is akelig herkenbaar voor hedendaagse New Yorkers. Jong en zorgeloos weiden ze vaak uit over het vage fenomeen dat de 'energie van de stad' wordt genoemd, maar uiteindelijk geven velen zich toch een tikje opgebrand over aan de *suburbs*. New York, zei een Argentijnse collega-journalist eens, is als een oogverblindende vrouw op wie je onmogelijk niet verliefd kunt worden, maar uiteindelijk bevalt ze beter als minnares dan als echtgenote.

De afgelopen jaren is de stad voor velen haast onbetaalbaar geworden. De prijs van een gemiddelde huurwoning ligt met 4334 dollar (ruim 3800 euro) op maar liefst 70 procent van het doorsnee-inkomen in 2022. De boodschappen kosten al snel een klein vermogen. De helft van de inwoners heeft moeite basisbehoeftes te betalen, zo blijkt uit onderzoek. In het metrostation in mijn buurt slapen tegenwoordig vaak mensen, het hotel twee straten verderop doet dienst als daklozenopvang. Het gebrek aan hulp voor stadgenoten die het mentaal en financieel niet redden

is steeds zichtbaarder. Op straat kom ik geregeld mensen tegen die duidelijk mentale bijstand of verslavingszorg nodig hebben. De bewoners van deze rauwe stad hebben daardoor een wonderlijke onverschilligheid voor rariteiten ontwikkeld. Je bent pas een echte New Yorker, zeggen ze hier, als je iemand met z'n broek op z'n knieën of een crackpijp in de aanslag ziet in de metro en hem stoïcijns negeert. Volgens die maatstaf, ik kan niet anders concluderen, ben ik er een.

Het lef, de gedrevenheid en de creativiteit van de menselijke bewoners – plus een onbaatzuchtige huisbaas – hebben mij de afgelopen jaren hier gehouden. New York is vies, vol, lawaaiig en duur, maar de lucht is meestal blauw en er is zoveel te doen.

Het lijkt erop dat mijn wasbeerbuur het ook volhoudt, aan de rand van een pluk pakhuizen in de uiterst westelijke staart van Queens. Maanden later, als de winter bijna overgaat in de korte lente voor de warme maanden, vind ik afdrukken van dezelfde klauwtjes in het laagje sneeuw op de *stoop*, de trap naar mijn voordeur. Hij, of een van zijn compagnons, moet hier stiekem ergens wonen. Ik vraag me af hoe een wild dier zich redt in deze opeenhoping van mensen. Hoe gaat hij om met het gebrek aan groen in het hitte-eiland dat ons thuis is? Houden de vrachtwagens die steevast pas tegen middernacht achter mijn appartement worden uitgeladen hem ook wakker?

De mensheid leunt al vele eeuwen op dieren voor voeding, veiligheid en vertrouwd gezelschap. Hoe werkt dat samenspel als de leefruimte van dieren vrijwel weggeasfalteerd is? Manhattan is een van de dichtst bebouwde stukken planeet. Historici die de bundel *Empire City* samenstelden noemden het de enige plek op aarde waar de mens net zoveel als God het landschap heeft vormgegeven.

Dit boek gaat over de wildste inwoners van die iconische metro-pool. Hun verhalen benadrukken de veerkracht van natuur onder druk en geven een nieuwe kijk op New York. Niet-menselijke New

Yorkers blijken ook advocaten, managers en veeleisende carrières te hebben, of leiden zelfs luxelevens waar hun menselijke stadsgenoten nog niet van hadden durven dromen. Sommige snakken net als wij naar meer ruimte, andere zijn teruggekeerd na een lange afwezigheid.

Sinds ik op de dieren in New York let, heb ik ook veel boeiende mensen ontmoet. Hun wortels liggen in alle uithoeken van de wereld, hun politieke voorkeuren lopen flink uiteen, maar ze zijn allemaal verknocht aan dieren – al is het af en toe op een twijfelachtige manier. Dieren creëren in de stad nieuwe relaties tussen mensen, en houden ze soms op het rechte pad. Dieren maken deel uit van de geschiedenis en hebben te maken met dezelfde sociale en economische veranderingen als menselijke stadsbewoners. Af en toe veroorzaken ze ook conflicten – tussen liefhebbers die ze op een voetstuk plaatsen, en liefhebbers die ze nodig hebben om een inkomen te verdienen bijvoorbeeld. Die laatste groep bestaat óók midden in deze kosmopolitische stad. Het landleven en de wilde natuur zijn er niet helemaal verdwenen.

Tegelijkertijd bieden dieren inzicht in de stedelijke samenleving. Ik ben opgegroeid met dieren, op een Nederlandse boerderij met melkkoeien. We gaven onze koeien en katten namen, maakten ons zorgen om hun gezondheid en hielden hun eet-, poep- en melkroutines in de gaten. Maar ze maakten geen enkele kans om toegelaten te worden tot een bed, de bank of zelfs maar de woonkamer. In New York verkende ik een extreme variant van een compleet andere manier van samenleven met dieren: een waarin mensen verjaardagsfeestjes en schoonheidswedstrijden voor ze organiseren en carrières voor ze bedenken.

De vs is de laatste jaren van crisis naar crisis gehobbeld. Als correspondent schreef ik veel over extremisme, geweld en een democratie in gevaar. Maar Amerika is ook nog steeds een onuitputtelijke bron van hoopvolle, geestige en vertederende verhalen. Ik ben naar

alle uithoeken van New York gefietst en getreind om ze te vinden. Zo heb ik mijn stad herontdekt, ben ik er opnieuw van gaan houden, met die bonte mix van bewoners, en ben ik veel meer flora en fauna tegengekomen dan ik ooit had gedacht.

Twaalf dieren met bijzondere verhalen komen aan bod. De bevers uit The Bronx geven inzicht in de geschiedenis van de stad, een roemrijk maar pijnlijk verleden dat onlosmakelijk met Nederland verbonden is. De paarden die standhouden in de asfalt-wildernis herinneren ons aan vergeten Amerikaanse helden. De winkelkatten laten zien hoe New York soms een dorp lijkt. De laatste duivenhouders en hun vogels ervaren hoe de stad in de afgelopen decennia rap veranderd is. Zowel de eenzame olifant in de dierentuin van The Bronx als de meest verwend hondendiva van de stad laten ons nadenken over de relatie tussen mens en dier. Walvissen dobberen rond het Vrijheidsbeeld tussen hoop en vrees, de coyote van Central Park geeft de mens het nakijken met zijn overlevingsdrang. Van de beroemde buizerd die op stand woont aan Fifth Avenue leerde ik wat de aantrekkingskracht van de natuur kan zijn, en dankzij bronstige stadsherten heb ik eindelijk het vergeten stadsdeel Staten Island goed leren kennen. De bedreigde bijen, waarvoor deze betonkolos juist een toevluchtsoord is, toonden dat de stad meer betekent voor biodiversiteit en natuur dan ik had gedacht.

En de ratten, die helpen je razendsnel af van het idee dat New York een glamoureuze plek is.

De tweede wasbeer die ik van dichtbij zie zit op de schouder van Carlos, de man die in mijn buurt blikjes en flesjes verzamelt voor het statiegeld. Hij staat op een dag voor de supermarkt waar hij ze inlevert met een plukje grijs bont tegen zijn hals. Het heeft kleine witte oortjes, een zwart dopneusje en een maskertje van zwarte vacht rond zijn ogen. 'Cielo' heeft Carlos het wasbeertje genoemd, 'hemel' in het Spaans. Hij moet een week of acht oud

zijn, volgens zijn berekeningen. Moeder wasbeer is aangereden, kort daarna vond Carlos het jong onder het viaduct tussen de loodsen in de industriezone hier vlakbij, achter de parkeerplaats waar in het weekend Schotse doedelzakblazers oefenen.

Carlos heeft Cielo met babyvoeding in leven gehouden. Nu zit het beestje nieuwsgierig onder zijn rechteroor, vastgekleefd aan zijn nek. Hij begint inmiddels vast voedsel te eten. ‘Hij,’ zegt Carlos steeds, want hij vermoedt dat het een jongen is, ‘zijn ding groeit naar buiten.’ Het wordt een steeds grotere uitdaging om hem onderdak te bieden, geeft Carlos toe, want hij heeft zelf ook niet altijd een slaappleats. Vind er maar eens een als je samenleeft met een wasbeer.

Wasberen zijn in New York verboden als huisdier. Het stadsbestuur waarschuwt inwoners voor ze omdat ze soms rabiës hebben. Een paar jaar geleden doken zelfs zombiewasberen op, verward en spastisch door besmetting met hondenziekte.

‘Ik heb een kooi voor hem, maar zodra ik wegga begint hij te gillen,’ zegt Carlos. ‘Hij maakt gigantisch veel lawaai.’ Een vrouw dringt erop aan Cielo aan haar over te dragen, zodat hij naar een wildopvang kan. Later ontkomt Carlos er niet aan en zal Cielo inderdaad verhuizen, maar op dit moment lijkt het hem nog een slecht idee. Afwezig kriebelt hij het wasbeertje over zijn rug. ‘Hij is aan mij gehecht, en ik aan hem.’

Beverjacht

Ik zou zweren dat ik een condoom voorbij zag drijven. Het kost me moeite om overeind te blijven in de stevige stroming. Voordat ik het witte vodge uit het water kan vissen is het rap in zuidelijke richting gedobberd. Het zal naar Manhattan drijven, langs de gevangenis op Rikers Island, en uiteindelijk in de Atlantische Oceaan belanden. Ze noemen het hier wel een *Bronx jellyfish*, alsof het een lokaal soort kwal is.

Ik sta in de Bronx-rivier in een geleende vissersbroek die tot onder m'n oksels reikt. De rubberlaarzen die eraan vastzitten zuigen zich vast in de modderige bodem. Een van de ellebooglange handschoenen die me moeten beschermen tegen de poepbacterie die hier huist is vol water gelopen. Als ik ziek word of verdrink is dat geheel mijn eigen verantwoordelijkheid – dat heb ik moeten bevestigen door een drie pagina's lange juridische verklaring te ondertekenen voordat ik hier mocht helpen om de rivier schoon te maken.

We zijn met een groep vrijwilligers en waden met vuilniszakken en prikstokken door een gedeelte van de rivier die het New Yorkse stadsdeel The Bronx in tweeën snijdt. We helpen de Bronx River Alliance, een groep rivierbeschermers. Voordat we ons onder een viaduct in het water lieten zakken wilde iemand van coördinator Dexter weten wat het raarste was wat hij op dit soort opschoondagen uit het water had gevestig. 'Een lijk,' zei hij.